

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 február Ról-ról

Gyórfy Iván: Tigris és bárány (Pi élete (Life of Pi)). Színes, szinkronizált amerikai kalandfilm, 127 perc, 2012. Rendező Ang Lee.)

A képzelet- és látványkavalkáddal kereskedő Ang Lee legújabb mozgóképutazása, a *Pi élete* egyszerre szemképráztató álomgyár-csillogás és pszichedelikus-metafizikai trip az ésszel felfoghatatlan valóság felé. Nem kétséges, hogy a 11 Oscar-jelölés nem fog teljesen kárba veszni – a hajótörött bengáli tigris és az indiai kisfiú fordulatos életénél több filmakadémiai jelölést csak Lincoln polgárháborús erőfeszítései eredményeztek az idén. Ezt már Lee számtalan eddigi fesztiváldíja, köztük az *Értelem és érzelem* (1995), a *Tigris és sárkány* (2000), valamint a *Brokeback Mountain – Túl a barátságon* (2005) kiugró sikerei is előrejelzik, melyek közül nem egy jelen filmjéhez hasonlóan bővelkedik érzelemdús motívumokban és monumentális hangulatfestésben, a kiváló operatőri munka pedig jól megfér a drámaira hangszerelt szöveggel. Azonban a *Pi élete* több és kevesebb is a meleg amerikai cowboyok és deklasszálódott angol úrilányok finoman megmunkált miliójénél: a kisszerű környezete rabságában vergődő lélek ezúttal Isten tenyerén utazik, ráadásként a 3D filmtechnika szokatlanul átgondolt használatával a film tere is világegyetemmé tágul és szűkül.

A szakmát Amerikában kitanult tajvani rendező ismét biztos kézzel nyúlt az irodalmi nyersanyaghoz, dacára annak, hogy Yann Martel világszerte már több mint 9 millió példányban elkelt sikerregényének filmadaptációjával olyan fantaszták is befuccsoltak már, mint Jean-Pierre Jeunet és *Night Shyamalan*. S annak ellenére, hogy bevallása szerint nem volt különösebb istenélménye egy olyan regény megfilmesítésekor, amelynek sztorija az istenhitben való bensőséges elmerülést ígéri, víziója olyan misztikus vetületekkel rendelkezik, melyek az ezerarcú istenség híveinek és hitetleneknek egyaránt meggyőző földi-földöntúli erőket szabadítanak fel.

A regény – és a film – három részre oszlik, s ezek bár kronológiai szempontból elkülönülnek, valójában ugyanannak a hajónak az itt-ott megrepedező vízzáró rekeszei. Mondjuk a *Tsimtsum* nevű japán hajónak – a hajó nevének tudatosan kabbalista terminusa (cimcum) Isten önkorlátozására, visszahúzóadására utal, megelőzve a teremtést –, amelyik Pi Patelt és családját szállítja a jobb élet reménye felé az indiai Pondicherryből Kanadába, ám meghatározhatatlan okokból az óceán mélyére süllyed. Ez a film közbülső, legvaskosabb rekesze, amelybe egyszerre cseperegnek be az életére visszatekintő Pi gyermekkorának halkan csordogáló vízcseppei, valamint a nem mindennapi kaland elbeszélő énjének utólagos értelmezéseit és emlékeit hordozó, ellenállhatatlan vízugarak. A főbb vonalaiban Martel alapvetését követő filmadaptáció az író szerint is egy új (a fordítások után immár a 43.) „nyelvet” adományozza a történetnek, amennyiben alig-alig érintett eseményeket (így a hajótörést) bont ki

részletesebben, s hosszú filozófiai fejtegetéseket sűrít egy-egy lakonikus felkiáltásba; ám önállóságával együtt szellemi hűséget is esküszik.

Az ifjú Patel egy volt gyarmatváros idilli terein és állatkertté bővített szabadtéri botanikai gyűjteményében eszmélődik, megismerkedve végsőkéig racionalista apja és a hagyományokhoz ragaszkodó anyja kettős örökségével, majd a hindu, keresztény és az iszlám bensővé tett hitélményeivel. Tiszteletbeli bácsikája a tiszta víz és az úszás szeretetével (valamint keresztnévként egy párizsi uszoda nevével), szerelme, Anandi az élet egyéb örömeivel ismerteti meg, szüleivel, Ravi bátyjával és az állatsereglettel együtt azonban el kell szakítania gyökereit: afféle istenítélettel sújtott Jónásként egy teherhajó gyomra emésztí, majd köpi ki útban egy új világ felé, melyet csak komoly tragédia és megpróbáltatások árán érhet el. Utazása nagyobbik felét, 227 napot közös mentőcsónakban tölt el Richard Parkerrel, a bengáli tigrissel, aki a nevét egy fiktív és egy valóságos hajószerencsétlenségben társai által felfalt „túlélőtől” kapta az írótól. Ezúttal azonban Richard Parker áll a tápláléklánc csúcsán: a vele együtt hánykolódó zebrát, hiénát és orángután is sikerül túlélnie, egyedül a szívós kamaszfiúval gyűlik meg a baja, aki fejébe veszi, hogy mindkettejük életét megmenti, még a kényszerű társbérletől és az alkalmi idomítástól sem riad vissza. Szimbiózisuk tengernyi érzéki és érzékfeletti ingerrel gazdagítja őket, s bár Richard Parker szemlátomást jobban hisz a dzsungelben, mint Visnu óvó tekintetében, őt is a teremtést fenntartó erőhöz fűződő ellentmondásos kapcsolat emeli életre szóló allegóriává – talán ezért is törvényszerű, hogy a felnőtt Patel és a történetet megírni szándékozó, anyagot gyűjtő kanadai író nem egy brutális alternatív verzió, hanem a tigrismese mellett teszik le voksukat.

Pedig mintha minden arra utalna, hogy a valóság ezúttal kiismerhetetlen álarcot öltött. A Krisztust hajdan az ifjú Pinek „bemutató” Visnu lebeg a parttalan óceán felett, és mi pusztán álmának töltelékanyagai vagyunk – erről biztosít bennünket a narrátor már a kezdetekkor. Ő az, akit áldani ésátkozni lehet a tenger határtalan mélységéért és a háromdimenziós látványfelületen vele csodálatosan összeérő csillagos ég magasságáért, a kiszámíthatatlan elemek haragjáért, a gyönyörűséges életért és az azzal folyton párosodni kívánó halálért. Ahogy Yann Martel fogalmaz regényében: „A halál nem biológiai kényszerből tapad annyira az élethez – csupán irigységből. Az élet olyan szép, hogy a halál beleszeretett, féltékeny, birtokló szerelemmel, amely megragad mindent, amit lehet.” S a halál könyörtelenül fel is falja, ami útjába kerül: előbb Pi családját és útítársaikat, vadakat és civilizáltakat, az ellenszenves francia hajószakácsot (Gérard Depardieu) és a szimpatikus buddhista tengerészt egyaránt, majd a fiúra és a tigrisre is szemet vet, amikor a pusztítva álmodó Visnu alakjában eléjük fekszik, mint egy húsevő sziget, ahol még a virágok is emberfogát teremnek. A senki által soha ezelőtt és ezután nem látott földdarabot – Isten megtestesült emésztőszervét – elhagyva azonban mintha újból a valóság ejtené rabul a tudatalatti hullámain hajózókat, s ekkor a szó fizikai értelmében már tényleg van esélyük a megmenekülésre.

A látvány- és környezettanulmányoknak is beillő film korántsem öncélúan alkalmazza a 3D technika erőnyeit – bár az is igaz, hogy enélkül is szilárdan állna meg a lábán. Ám a térbeliség – ellentétben a mai filmtermés döntő többségétől – ezúttal plusztartalmat is közvetít: amikor Pi a viharral küzd a hajón, majd süllyedése után tanulmányozza a roncsot a tenger fenekén, amikor egy fényes éjjelen cethal tör föl a mélységből, vagy amikor a támadó tigris vicsorgó pofáján kiül (a digitálisan animált) megkeseredett reménytelenség, mintha az univerzummal folytatott gigászi harc új, más eszközökkel bajosan megidézhető jelentéstartománya sejlene fel. A narráció, a testtömegre kihegyezett képanyag, a pontosan illesztett szerkezet egyvelegével a *Pi élete* igazán különleges moziélményt ígér. Igaz ez annak ellenére is, hogy a rendező mintha szemérmesen elfordítaná a tekintetét – és így elcsavarja a nézők fejét is – a fajsúlyos látnivalótól: a hajókatasztrófa szörnyűsége, vagy amikor egy vadállat igazán meglepő módon

vadállatként viselkedve ráveti magát áldozatára, hogy szétmarcangolja, csak a rettegő arcok visszfényén tűnik fel. Ang Lee, bár tisztességgel felmondja a természetben uralkodó természetfölötti fenségességének leckéjét, a numinózus könyörtelenségével már nem szívesen foglalkozik.

Márpedig a teremtett világ, amelyet a *Pi élete* látószervébe fog, ugyanolyan kettős természetű, mint William Blake *Tigrisének* címszereplője. A költemény tigrise egy zsarnoki istenség (Urizen) teremtménye, s csodálatra és rettegésre méltó küllemét szemlélve ugyanúgy alkotójának rémületes és bámulni való, ám fel nem fogható szándékaira kérdezhetünk rá, miként teszi azt Pi Richard Parker pupillájába ájulva. Az ártatlanság és a tapasztalás dalai, középpontjukban a biblikus Báránnyal, illetve a bibliai szörnyekre is emlékeztető tigrissel, a létszemlélet különböző, egymást mégis kiegészítő aspektusai – ahogy a Pi által a hajó biztosítási ügyét felgöngyölítő tisztviselőknek elmesélt alternatív túlélőtörténet is ellenpontozza a bengáli tigrissel töltött hosszú hónapokat. A valóság – ahogy az istenismeret – legalább kétarcú: ebből áll össze a létezés szimmetriája, amelynek struktúrája menthetetlenül megbomlana, ha nem vennénk tudomást a fény mellett az árnyékról.

A rendező tehát egy építőelemmel fukarul bánva, s talán kissé bátortalanul, a látványt és a néha fontoskodó életbölcseletet az önmagáért tanúskodó történet fölé emelve alkotta meg remekművét, amely azonban a mélyén gondosan elrejtett kettős léttapasztalat miatt is érdemes a kitüntetett figyelemre. Nem beszélve a film egyéb erényeiről és a szintén elsőrangú színészi játékról – elsősorban a hajótörött, illetve a felnőtt Pit alakító Suraj Sharma és Irrfan Khan, a szüleit mintázó Tabu és Adil Hussain, valamint az író Rafe Spall elismerésre méltó munkájáról. Ang Lee szándéka, hogy „ismeretlen” színészekkel vigyen színre egy világszerte túl jól ismert írást, és a közönségigények mellett gondoskodik a spirituális mélységről is, tulajdonképpen beérett: a *Pi élete* vállalható és bátran díjazható alkotás.

Pi élete (Life of Pi). Színes, szinkronizált amerikai kalandfilm, 127 perc, 2012. Rendező **Ang Lee**; forgatókönyvíró **David Magee**; zeneszerző **Mychael Danna, Bombay Jayashri**; operatőr **Claudio Miranda**.

Tetszik

Legyel az első az ismerőseid közül, akinek ez tetszik.

Kapcsolódó írások:

1. **Györfly Iván: Fehérek közt egy amerikai (Lincoln. Színes, feliratos amerikai-indiai történelmi film, 150 perc, 2012. Rendező Steven Spielberg.)** Meglepő módon épp egy brit miniszterelnök, Lloyd George jelentette ki...
2. **Györfly Iván: Legenda újraírva (Robin Hood. Színes, feliratos amerikai–angol kalandfilm, 148 perc, 2010. Rendező-producer Ridley Scott.)** Nagy művészet egy agyonhasznált legendáról újat mondani, de Ridley Scottnak...
3. **Györfly Iván: Méregzöld rémmese – nem csak gyerekeknek (Shrek a vége, fuss el véle (Shrek Forever After). Színes, szinkronizált amerikai animációs film, 93 perc, 2010. Rendező Mike Mitchell.)** Az első részben megmenti a kis testi hibával rendelkező

királylányt,...

4. **Györfly Iván: A gyerekszabadító (Holdfény királyság (Moonrise Kingdom). Színes, feliratos amerikai játékfilm, 94 perc, 2012. Rendező-forgatókönyvíró-producer Wes Anderson.)** Bár egy generáció választja el a filmrendezőt az írótól –...
5. **Györfly Iván: Tájkép: csata (Harry Potter és a Halál ereklyéi II. (Harry Potter and the Deathly Hallows: Part II.) Színes, szinkronizált amerikai–angol fantasy, 131 perc, 2011. Rendező David Yates.)** A Tájkép csata után, Andrzej Wajda 1970-es filmklasszikusa a háborút...

Cimkék: Györfly Iván